

دو فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش ابتدایی

سال دوم، شماره ۳، بهار و تابستان ۱۳۹۹. صفحات: ۶۲-۷۴.

واکاوی روش‌های آموزشی سخنرانی، بحث گروهی و پرسش و پاسخ با رویکرد ما بعد اثبات‌گرایی

محبوبه راموز^۱، حسین شریف زادگان^۲

۱- کارشناسی ارشد، فلسفه تعلیم و تربیت، دبیر آموزش و پرورش قم (نویسنده مسئول)

۲- دکتری مدیریت آموزشی، مدرس دانشگاه پیام نور کهک قم

Email: Ramoozhhb@Yahoo.Com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف واکاوی روش‌های آموزش از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی شهر قم با رویکرد ما بعد اثبات‌گرایی انجام شده است. این پژوهش به صورت پیمایشی با استفاده از روش تحلیل کیفی به بررسی سه روش آموزش سخنرانی، بحث گروهی و پرسش و پاسخ می‌پردازد. روش سخنرانی را نباید کنار گذاشت. این روش در آموزش سطوح مختلف تحصیلی و در دروس مختلف کاربرد گسترده دارد. بنابراین باید در جهت افزایش کارایی و تنوع بخشی آن بیشتر تلاش نمود، از جمله راه‌های تنوع بخشی به روش سخنرانی، به کارگیری یادداشت برداری و روش باینری است. روش بحث گروهی در رشد تفکر انتقادی دانش‌آموزان ابتدایی چندان موثر نبوده است، اما این روش در رشد اعتماد به نفس دانش‌آموزان تاثیر بسزایی دارد. روش پرسش و پاسخ در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی به صورت جریان یک طرفه پرسش از سوی معلم و پاسخ از سوی دانش‌آموزان انجام می‌شود و از مزایای آن چون مکمل روش‌های دیگر و تفهیم و تعمیق یادگیری غفلت می‌شود.

اطلاعات مقاله

دریافت: ۱۴ بهمن ماه ۱۳۹۸

پذیرش: ۲۶ تیرماه ۱۳۹۹

واژگان کلیدی:

سخنرانی، بحث گروهی، پرسش و پاسخ، دیدگاه معلمان، روش‌های آموزش

Journal of Research in Elementary Education

Volume ۲, Issue ۳, Spring and Summer ۲۰۲۰. Pages: ۶۲-۷۴.

Analysis of Teaching Methods of Lecturing, Group Discussion and Question and Answer through Post-positivism Approach

Mahboobe Ramooz^۱ Hossein Sharifzadegan^۲

^۱.M.Sc., Philosophy of Education, Cultural, Employed in Education, District ۳, Qom (Corresponding Author)

^۲.PhD, lecturer at Payame Noor University, Kahak, Qom

ARTICLE INFORMATION

Received: ۳ February ۲۰۲۰

Accepted: ۱۶ July ۲۰۲۰

Keywords:

Teaching Methods ,Group Discussion, Question and Answer ,Teachers' Viewpoints , Lecture .

ABSTRACT

The present study aims to analyze teaching methods from the perspective of primary school teachers in Qom through The post-positivism approach. This research examines three methods of teaching lecturing, group discussion, and question and answer using a qualitative analysis survey method. The lecture method should not be left out; it is widely used in teaching different levels of education and in different courses. Therefore, more efforts should be made to increase its efficiency and diversity, including ways to diversify the speech method using note-taking and binary methods. The method of group discussion has not been very effective in developing the critical thinking of elementary students, but it has a great impact on the growth of students' self-confidence. The question and answer method in primary school is done as a one-way; teachers ask questions and students give answers and its benefits such as supplementing other methods and understanding and deepening learning are neglected.

مقدمه

انتخاب روش‌های صحیح آموزش می‌تواند زمینه سرعت در یادگیری، پیشرفت تحصیلی، کسب موفقیت و اعتماد به نفس در دانش‌آموزان را فراهم کند (Shabani, ۰۰۱۱). روش تدریس سخنرانی، بحث گروهی و پرسش و پاسخ از روش‌های انتقال مطالب به صورت مستقیم است. روش مستقیم آموزش، به‌ویژه برای دانش‌آموزانی که قدرت تحلیل و استدلال پایین‌تری دارند مناسب‌تر است. روش مستقیم، فرایند دریافت معنا را تسهیل می‌کند و پیشرفت بیشتری به‌ویژه برای دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری، دانش‌آموزان محروم و با انگیزه تحصیلی ضعیف‌تر فراهم می‌کند (Peter Westwood, ۱۹۳۶). بنابراین با توجه به اینکه این روش‌ها در فضای آموزشی مدارس ابتدایی کاربرد گسترده دارند، آشنایی با اصول به‌کارگیری صحیح، آگاهی از مزایا و معایب این سه روش و تلاش در کاهش معایب، کیفیت آموزش را بالا می‌برد و حالت انفعالی دانش‌آموزان در روش سخنرانی، نادیده گرفتن محاسن بحث گروهی و از در نظر گرفتن روش پرسش و پاسخ به عنوان تنها روش ارزشیابی شفاهی خودداری می‌شود. با توجه به اهمیت این موضوع، در پژوهش حاضر به بررسی روش‌های آموزشی «سخنرانی»، «بحث گروهی» و «پرسش و پاسخ» از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی شهر قم پرداخته شده است. هدف از انجام این پژوهش، بیان نقاط قوت و ضعف سه روش سخنرانی، بحث گروهی و پرسش و پاسخ و وضعیت اجرای این روش‌ها در کلاس‌ها در شرایط فعلی آموزش است. ضرورت این بررسی، افزایش کیفیت سه روش آموزشی مذکور، به منظور بالا بردن کیفیت آموزش است. روش پژوهش در این تحقیق از نوع پیمایشی و به صورت کیفی است که مورد توجه مابعد اثبات‌گرایان است. مابعد اثبات‌گرایان به سنجش و ارزیابی نظرات توجه دارند، خلاف روش اثبات‌گرایان که فقط داده‌ها را به صورت کمی و نتایج را به شکل آماری ارائه می‌کنند و در بخش یافته‌ها از طریق تعیین مقولات و مفاهیم، تمامی دستاوردها به صورت مبسوط توصیف و تفسیر می‌شوند.

روش «سخنرانی» روشی است که بر پایه ارتباط ذهنی معلم و دانش‌آموز و به شکل کلامی از سوی معلم برای انتقال اطلاعات استفاده می‌شود. روش «بحث گروهی»، گفت و گویی دوطرفه پیرامون موضوعی مشخص است که از سوی معلم و دانش‌آموزان یا بین دانش‌آموزان صورت می‌گیرد. اما در روش «پرسش و پاسخ»، دستیابی به مفاهیم از راه تشویق به تفکر با حرکت از مجهول به معلوم صورت می‌گیرد (Shabani, ۰۰۱۱). این مفاهیم از دیدگاه آزمودنی‌ها به روش مابعد اثبات‌گرایی مورد بررسی قرار گرفته است. دیدگاه مابعد اثبات‌گرایی با روش کیفی به ارزیابی و بررسی نظریات آزمودنی‌ها و ارائه داده‌ها به شکل توصیفی با روش پیمایشی می‌پردازد. در برخی از پژوهش‌های صورت گرفته، دیدگاه تک بعدی پیرامون روش‌های آموزش داشته‌اند و یک روش به‌ویژه بحث گروهی را در مقایسه با روش سخنرانی به صورت مطلق برتر دانسته‌اند و کلیه مزایای یک روش را در مقایسه با معایب روش دیگر مطرح نموده‌اند. از جمله مراریو (Moraru, ۰۰۵۵) در تحقیق خود بر کارکرد مثبت بحث گروهی تمرکز داشته است. این روش آموزشی، باعث افزایش آگاهی دانش‌آموزان، توانایی تفسیر و درک بهتر مطالب، بهبود حل مسئله و ارتباط بهتر گردیده است. اکربلوم و لیندا (Linda & Akrobelum, ۰۰۷۷) نیز به بررسی اصالت و ارتباط بحث گروهی دانش‌آموزان در ارتباط با مسائل اجتماعی پرداخته‌اند. حسن اسلامیان و همکاران (Eslamian and et al, ۶۶۶۶) به مقایسه اثربخشی روش‌های تدریس بحث گروهی و سخنرانی بر میزان یادگیری و رضایت دانش‌آموزان از تدریس (به ویژه درس دین و زندگی) به این نتایج دست یافتند که در روش تدریس بحث گروهی، دانش‌آموزان از انگیزه‌ای قوی برای یادگیری برخوردارند. لیاقت دار (Liagatdar, ۰۰۰۴) روش تدریس بحث گروهی از نوع گروه‌های پنج نفره را بر افزایش پیشرفت تحصیلی و مهارت‌های ارتباطی دانشجویان مؤثر می‌داند. همچنین اجرای روش بحث گروهی در پیشرفت تحصیلی در پسران نسبت به دختران مؤثرتر واقع گردید. پژوهش‌های انجام شده درباره روش «پرسش و پاسخ» بیشتر به صورت مقایسه با

سایر روش‌ها است؛ از جمله رحیمی مند (Rahimimand, ۰۰۵۵) به بررسی رابطه بین روش‌های تدریس بحث گروهی، پرسش و پاسخ، نمایش علمی و سخنرانی با انگیزه پیشرفت در دانشجویان پرداخته است. این پژوهش از نوع نیمه‌آزمایشی است. ۲۷۰ دانشجوی به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در نهایت با پرسشنامه انگیزه پیشرفت هرتس (Herbets, ۷۹۷۰) و چهار مؤلفه این پرسشنامه یعنی اعتماد به نفس، پشتکار، آینده‌نگری و سخت‌کوشی سنجش صورت گرفته است. نتایج حاصل حاکی از این است که روش «مباحثه» و بعد از آن «نمایش علمی» و «پرسش و پاسخ» به ترتیب بیشترین میزان نقش را در انگیزه پیشرفت، ایفا نمودند. از آنجا که روش سخنرانی روشی است که در آن معلم نقش اساسی را برعهده دارد و مطالب را غالباً به صورت شفاهی بیان می‌کند و به طور معمول متکلم وحده است و دانش‌آموز فقط شنونده مطالب است می‌تواند به فراهم نشدن زمینه لازم برای پیشرفت تحصیلی آنان منجر گردد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد از روش سخنرانی به عنوان روش اصلی در تدریس استفاده نشود. در این پژوهش‌ها پیشنهادی جهت بهبود استفاده از روش‌ها نداشته‌اند و صرفاً کنار گذاشتن یا به استفاده کمتر از روش خاصی اشاره کرده‌اند. از سوی دیگر در این پژوهش‌ها دیدگاه معلمان که فعالان اصلی عرصه آموزش هستند مورد غفلت واقع گردیده است و تمامی پژوهش‌ها از دیدگاه دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته است و حال آن که معلمان هر روز در کار آموزش هستند و بهتر می‌توانند به قضاوت درباره کارآمدی یا ناکارآمدی و بهبود این روش‌ها بپردازند. از سوی دیگر هر روش آموزشی به صورت مستقل و براساس موضوع آموزشی می‌تواند کارایی بالایی داشته باشد، اما در مقایسه روش‌ها، در پژوهش‌های مطرح شده به این موضوع توجهی نشده است؛ به همین دلیل در این پژوهش به بررسی دیدگاه معلمان پیرامون سه روش آموزشی «سخنرانی»، «بحث گروهی» و «پرسش و پاسخ» پرداخته شده است.

بنابر آنچه که توضیح داده شد در این پژوهش در صدد بررسی سه پرسش زیر از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی شهر قم

هستیم:

پژوهش انجام شده تا باید استفاده از روش سخنرانی در دوره ابتدایی یا عدم به کارگیری این روش است؟

از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، کدام یک از مزایای روش بحث گروهی در دوره ابتدایی قابل تحقق است؟

در شرایط کنونی آموزش در دوره ابتدایی از روش پرسش و پاسخ به چه شکلی استفاده می‌شود؟

روش‌شناسی پژوهش

دیدگاه اثبات‌گرایی دانش را بی‌طرف می‌داند و تنها روش تحقیق را روش تجربی و علوم طبیعی می‌داند و این روش را در حوزه همه علوم از جمله علوم انسانی نیز به کار می‌برد. روش اثبات‌گرایی مبتنی بر مشاهده است و بدون سنجش و ارزیابی صورت می‌گیرد. داده‌ها به صورت کمی و نتایج به شکل آماری ارائه می‌گردد (Adiby & Ansary, ۰۰۰۸). در دیدگاه مابعد اثبات‌گرایی، واقعیت از قبل تعیین شده نیست و از راه پیمایش می‌توان واقعیت را ساخت. در این دیدگاه که بر پایه تحقیق کیفی است به سنجش و ارزیابی نظرات پرداخته می‌شود. مابعد اثبات‌گرایی حرکتی اصلاحی در مقابل اثبات‌گرایی است که در تحقیق دیدگاه کمی دارد (Jalali, ۶۶۱۶). با توجه به اینکه پژوهش حاضر به صورت کیفی و براساس پیمایش به سنجش و ارزیابی نظرات آزمودنی‌ها پیرامون سه روش سخنرانی، بحث گروهی و پرسش و پاسخ پرداخته است و نتایج به صورت کیفی مورد بررسی قرار گرفته است دیدگاه مابعد اثبات‌گرایی مورد توجه است. پیمایش شیوه روشمند جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه رودرو، تلفنی و پرسشنامه است. از این طریق می‌توان داده‌های بسیار گسترده‌ای را در باب باورها، ارزش‌ها، نگرش‌ها، کنش‌ها و دیگر صفات افراد گردآوری کرد (Saie, ۰۰۰۸). جامعه آماری در این پژوهش معلمان دوره ابتدایی (۵۶۰ نفر از

معلمان (زن و مرد) شاغل در مدارس ابتدایی در شهر قم) است که طبق آمار آموزش و پرورش استان قم به دست آمده است. با توجه به اینکه امکان دسترسی به کلیه اعضای جامعه آماری فراهم نبود، اقدام به نمونه‌گیری شد. نمونه تعیین شده پژوهش شامل ۳۰ نفر از معلمان (زن و مرد) ابتدایی شهر قم است. ۱۸ نفر از آزمودنی‌ها مرد و ۱۲ نفر زن هستند. در این پژوهش به منظور آگاهی از نظرات معلمان ابتدایی از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده گردیده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه شامل ۱۵ سوال باز پاسخ و مصاحبه هدایت شده بر اساس همان پرسش‌نامه است. روایی پرسشنامه را، دو استاد دانشگاه و یک مدیر مدرسه، از طریق بررسی محتوای سؤالات بررسی کردند و تأیید نمودند. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها کیفی است. این پژوهش با استفاده از پرسش‌نامه و مصاحبه به صورت گفتگوی آزاد به گردآوری نظرات معلمان در مقطع ابتدایی پرداخته است و در نهایت پاسخ-نامه‌ها و یادداشت‌های حاصل از مصاحبه بررسی شد و براساس معیارهای روش تحقیق کیفی، تلخیص داده‌ها و حذف داده‌های غیرمرتبط انجام شد. پس از آن با استفاده از روش کدگذاری باز، مفاهیم اساسی در جدول نوشته شد و داده‌ها تفسیر و تحلیل گردید.

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از این پژوهش در قالب داده اصلی و داده فرعی در جدول آمده است. داده‌های اصلی مقوله‌های مورد بررسی و داده‌های فرعی مفاهیم حاصل از پژوهش هستند.

جدول ۱. جدول استخراج داده‌های اصلی و فرعی

مفاهیم	مقوله
۱-۱. روش سخنرانی مناسب برای آموزش مطالب جذاب ۲-۱. مقرون به صرفه از نظر اقتصادی و زمانی ۳-۱. امکان مدیریت بهتر کلاس درس	۱- مزایای روش سخنرانی
۱-۲. فرصت پرسش و پاسخ ۲-۲. استفاده از مطالب چابی و یادداشت برداری ۳-۲. بحث درباره موضوع	۲- فعال نمودن دانش‌آموزان در روش سخنرانی
۱-۳. درس‌هایی که جنبه توضیحی دارد. ۲-۳. درس‌هایی که نیاز به بسط موضوع دارد. ۳-۳. درس‌هایی که پراکندگی منابع دارد.	۳- قابلیت کاربرد روش سخنرانی
۱-۴. استدلال صحیح در انتقاداتها ۲-۴. تشویق بر انتقادی فکر کردن ۳-۴. فرصت پرسش و پاسخ	۴- تقویت تفکر انتقادی در بحث گروهی
۱-۵. پایداری در یادسپاری آموخته‌ها ۲-۵. تقویت قدرت بیان ۳-۵. یادگیری به صورت گروهی	۵- مزایای روش بحث گروهی
۱-۶. موضوعات دارای گستردگی معنایی ۲-۶. موضوعات مربوط به زندگی اجتماعی و شخصی ۳-۶. بررسی عمیق‌تر موضوع	۶- قابلیت کاربرد روش بحث گروهی
۱-۷. فرصت کسب شناخت جامع‌تر از موضوع ۲-۷. فرصت بازآموزی مطالب ۳-۷. یادگیری در زمان کوتاه	۷- مزایای روش پرسش و پاسخ

۸- قابلیت کاربرد روش پرسش و پاسخ

۸-۱. یادآوری و تکرار مطالب

۸-۲. ایجاد انگیزه

۸-۳. موضوعات تحلیلی

۱- **مقوله مزایای روش سخنرانی:** در بررسی مقوله مزایای روش سخنرانی به بررسی نظرات آزمودنی‌ها، پیرامون ویژگی‌های مثبت و نقاط قوت این روش، به منظور استفاده در کلاس درس توجه شده است. این مقوله خود شامل مفاهیمی می‌شود که عبارتند از:

۱-۱. روش سخنرانی مناسب برای آموزش مطالب جذاب: نتایج بررسی دیدگاه آزمودنی‌ها حاکی از آن است که روش سخنرانی در آموزش مطالب، برای مخاطب جذابیت خاصی دارد و باعث می‌شود انگیزه لازم را برای گوش دادن با دقت داشته باشد. مطالبی مانند خاطره‌ها، تجربه‌های شخصی طنزآمیز، پند و نصیحت. همراهی روش سخنرانی با مطالب جذاب باعث خروج روش سخنرانی از حالت یکنواختی می‌گردد.

۱-۲. مقرون به صرفه بودن از نظر اقتصادی و زمانی: با استفاده از روش سخنرانی و با داشتن برنامه‌ریزی صحیح در طی نمودن مراحل سخنرانی، می‌توان مطالب زیادی را به دانش‌آموزان آموزش داد. در روش سخنرانی می‌توان با سرعت بیشتر به ارائه نکات اصلی پرداخت و در مدتی کوتاه، موضوع را برای دانش‌آموزان قابل درک ساخت. در مواقعی که محدودیت زمانی وجود دارد و حجم مطالب آموزشی کتاب زیاد است می‌توان با جمع بندی نکات اساسی و سعی در تنظیم مطالب در زمانی کوتاه به آموزش اقدام نمود. همچنین روش سخنرانی از یک سو به علت اینکه نسبت تعداد دانش‌آموزان به معلم زیاد است، روشی بسیار ارزان است و از سوی دیگر به این دلیل که نیازی به تجهیزات و امکانات آموزشی ندارد و معلم می‌تواند در هر زمانی بدون اینکه ابزار خاصی از قبل آماده کرده باشد به ارائه مطالب بپردازد، مقرون به صرفه است.

۱-۳. امکان مدیریت بهتر کلاس: نتایج بررسی دیدگاه آزمودنی‌ها نشان می‌دهد در روش سخنرانی معلم مطالب را بیان می‌کند و دانش‌آموزان نیز با دقت به سخنان معلم گوش می‌دهند تا مطلب را به صورت کامل درک نمایند. «با دقت گوش دادن» منجر به ایجاد سکوت در کلاس می‌شود. از دیدگاه معلمان سکوت و نظم در کلاس برای یادگیری بهتر ضروری است. همچنین نظم حاکم بر کلاس باعث افزایش تمرکز دانش‌آموزان می‌گردد. به همین دلیل کنترل کلاس برای معلم آسان‌تر خواهد شد. از سوی دیگر معلم با تک تک دانش‌آموزان در طول سخنرانی ارتباط چشمی^۱ برقرار می‌نماید و در نتیجه آنان، خود را در معرض دید معلم می‌دانند و وظیفه خود را یعنی گوش دادن و در صورت لزوم یادداشت برداری را بهتر انجام می‌دهند.

۲- **مقوله فعال نمودن دانش‌آموزان در سخنرانی:** فعال نمودن دانش‌آموزان مستلزم مشارکت آنان در امر آموزش است. با توجه به انتقاداتی که نسبت به غیرفعال بودن روش سخنرانی صورت گرفته است، در این پژوهش به بررسی دیدگاه معلمان به منظور فعال نمودن دانش‌آموزان در هنگام اجرای سخنرانی پرداخته شده است. مفاهیم به دست آمده از بررسی نظرات آزمودنی‌ها شامل موارد زیر است:

۲-۱. فرصت پرسش و پاسخ: از دیدگاه آزمودنی‌ها، اگر دانش‌آموزان فرصت پرسیدن سؤال داشته باشند میزان یادگیری آنها بیشتر می‌شود. زمانی که دانش‌آموز درباره موضوع با سؤالی مواجه می‌شود او دچار درگیری ذهنی می‌شود و اگر فرصت پرسش نداشته باشد علاوه بر اینکه به درک کامل مطلب نمی‌رسد، تمرکز او نیز افت می‌کند و در نتیجه نمی‌تواند به سایر مطالب با دقت

۱. Eye Contact

گوش دهد، اما زمانی که فرصت پرسش وجود داشته باشد، دانش‌آموز علاوه بر درک عمیق‌تر مطلب، انگیزه بیشتری برای توجه به مطالب درسی پیدا می‌کند.

۲-۲. استفاده از مطالب چاپی و یادداشت برداری: به گفته معلمان، آنان قبل از شروع سخنرانی، به‌ویژه زمانی که مطالب در کتاب نیست یا فراتر از آن است مطالب چاپی را در اختیار دانش‌آموزان می‌گذارند تا تمرکز دانش‌آموزان بالا برود. برخی دیگر نیز از خود دانش‌آموزان می‌خواهند یادداشت‌برداری نمایند. همچنین گاهی کتاب را باز نموده و سخنان معلم را در حواشی کتاب به صورت خلاصه یادداشت می‌نمایند یا زیر نکات اصلی خط می‌کشند. این فعالیت‌ها باعث می‌شود دانش‌آموز در طول آموزش دچار حواس پرتی نشود و با دقت به مطالب توجه نماید.

۲-۳. بحث دربارهٔ موضوع: براساس نظر آزمودنی‌ها، در زمان اجرای روش سخنرانی، معلمان قبل از ارائه یک بخش از متن سخنرانی با طرح سؤال برای دانش‌آموزان چالشی ایجاد می‌کنند و از آن‌ها می‌خواهند دربارهٔ آن موضوع به صورت گروهی صحبت کنند و نظر خود را ارائه دهند. همچنین بعد از ارائهٔ یک بخش، از دانش‌آموزان می‌خواهند به صورت گروهی درباره موضوع ارائه شده بحث کنند و خلاصهٔ آنچه را بیان شده، برای هم بگویند یا مثالی بزنند.

۳-۳. **مقوله قابلیت کاربرد روش سخنرانی:** در بررسی این مقوله، به موارد استفاده از سخنرانی از دیدگاه آزمودنی‌ها توجه شده است. قابلیت کاربرد روش سخنرانی را می‌توان مربوط به موارد زیر دانست:

۳-۱. درس‌هایی که جنبه توضیحی دارد: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که آزمودنی‌ها عقیده دارند، روش سخنرانی در درس‌های حفظی ضروری است. درس‌هایی مانند هدیه‌های آسمانی، تاریخ و غیره. آنان این روش را برای جمع‌بندی مطالب مناسب می‌دانند تا مطالب با انسجامی خاص در ذهن دانش‌آموزان شکل بگیرد، اما در درس‌هایی که دارای حل مسئله است مانند ریاضی این روش به تنهایی کاربرد ندارد و در کنار این روش از شیوه‌های دیگر استفاده می‌شود.

۳-۲. درس‌هایی که نیاز به بسط موضوع است: از بررسی نظرات آزمودنی‌ها این نتایج به دست آمد: روش سخنرانی در مواقعی که باید موضوع را بیشتر گسترش داد و از جنبه‌های مختلف به آن پرداخت کاربرد دارد. همچنین گاهی موضوع درسی در کتاب به صورت پیچیده ارائه گردیده است، به صورتی که دانش‌آموزان به تنهایی قادر به درک مطالب کتاب نیستند. در این هنگام نیاز است معلم توضیحات بیشتر همراه با مثال ارائه نماید تا دانش‌آموز قادر به درک مفاهیم پیچیده باشد. از سوی دیگر اگر در آزمایشات علمی صرفاً به انجام آزمایشی پرداخته شود و جمع‌بندی مناسبی از هدف آزمایش صورت نگیرد، انجام آزمایش، به تنهایی، در یادگیری دانش‌آموزان اثر چندانی ندارد. بنابراین استفاده از روش سخنرانی در هنگام انجام آزمایش ضروری است.

۳-۳. درس‌هایی که پراکندگی منابع دارد: نتایج پژوهش حاکی از این است برخی مواقع پراکندگی منابع درسی وجود دارد و معلم می‌خواهد مطالبی را آموزش بدهد که در کتاب چاپ نشده است، ولی برای یادگیری درس و فهم بهتر موضوع ضرورت دارد. همچنین ممکن است مطالب در بخش‌های مختلف کتاب مطرح گردیده و مطالب کتاب انسجام مطلوبی نداشته باشد و معلم برای جلوگیری از آشفتگی ذهن دانش‌آموزان باید این مطالب را کنار هم ارائه نماید. در مواقعی نیز معلم در کنار آموزش خود از تجارب شخصی و خاطرات خود می‌گوید که مناسب‌ترین روش بیان آن‌ها استفاده از روش سخنرانی است.

۴- **مقوله تقویت تفکر انتقادی:** از دیدگاه آزمودنی‌ها، دانش‌آموزان در مدرسه علاوه بر خواندن و نوشتن باید انتقادی فکر کردن و استدلال نمودن را بیاموزند تا بتوانند درباره درست یا نادرست بودن مسائل در محیط اطراف خود بیندیشند و تصمیم‌گیری صحیحی داشته باشند. یکی از راه‌های پرورش تفکر انتقادی استفاده از روش آموزشی بحث گروهی است. انتقادی فکر کردن به معنای ایراد گرفتن از نظرات یکدیگر نیست، بلکه به معنای یافتن شباهت‌ها و تفاوت‌های گفته‌ها است. در انتقاد گاهی

بخشی از نظر دانش آموز دیگر پذیرفته می‌شود. در نقد به درستی و نادرستی صحبت‌ها توجه می‌شود. مفاهیم زیر مربوط به مقوله تقویت تفکر انتقادی بررسی گردید:

۴-۱. استدلال صحیح در انتقادهای: نتایج پژوهش نشان می‌دهد، معلمان از دانش آموزان می‌خواهند در هنگام مطرح نمودن نظرات خود دلایل منطقی داشته باشند. گاهی برخی دانش آموزان به نقد نظری بدون دلیل منطقی می‌پردازند و برای این امر دلایل متعددی وجود دارد؛ از جمله اینکه دانش آموز می‌خواهد جلب توجه کند یا به دلیل عدم مطالعه فقط می‌خواهد نظر داده باشد. همچنین گاهی برای تغییر مسیر بحث به سمت مورد نظر خود یا فقط برای وقت گذراندن نظر می‌دهد. بنابراین معلم و سایر دانش آموزان باید درستی و نادرستی نقدهای مطرح شده را با دقت بررسی کنند و بدون دلیل مطلبی را نپذیرند. از دیدگاه آزمودنی‌ها دانش آموزان مقطع ابتدایی به دلیل ویژگی‌های دوره کودکی و تمایل به گروه همسالان (دوستی‌های گروهی) انتقادهای منطقی انجام نمی‌دهند و به طور معمول نقدها به دلیل تمایل یا عدم تمایل به فرد خاصی است.

۴-۲. تشویق بر انتقادی فکر کردن: بررسی نظر آزمودنی‌ها نشان می‌دهد دانش آموزان باید با دقت به مطالب گوش بدهند و شباهت‌ها و تفاوت‌های نظرات را درک نمایند. آن‌ها باید بتوانند در ذهن خود به بررسی نظرات پردازند و درک نمایند که کدام نظرها به هم شبیه است و مفهوم یکسانی را می‌رساند و از کدام بعد متفاوت است و به ابعاد جدیدی از موضوع می‌پردازد. این گونه تحلیل ذهنی نظرات مطرح شده باعث می‌شود اطلاعات به صورت پردازش شده در ذهن دانش آموزان جای گیرد و در هنگام نظر دادن، از تکرار گفته‌ها خودداری می‌شود، سوء تعبیرها برطرف می‌شود و دانش آموزان متوجه می‌شوند چه کسانی دارای اشتراک ذهنی درباره موضوع هستند. این شیوه اندیشیدن باعث افزایش قدرت تفکر انتقادی می‌گردد. لازمه این امر خوب اندیشیدن درباره گفته‌های یکدیگر است.

۴-۳. فرصت پرسش و پاسخ: نتایج بررسی نشان می‌دهد، زمانی که برخی از دانش آموزان نظر خود را بیان می‌کنند تعدادی از بچه‌ها منظور او را درک نمی‌کنند، بنابراین معلمان زمانی را برای رفع ابهام و پرسش دانش آموزان از یکدیگر یا معلم اختصاص می‌دهند. از سوی دیگر گاهی معلم نیز در کلام دانش آموز ابهام می‌بیند یا متوجه می‌شود دانش آموز منظور را درک نموده است و نقد صحیحی ارائه می‌دهد، اما نمی‌تواند دلیل خود را به صورت کامل توضیح دهد پس با پرسش و به چالش کشیدن دانش‌آموز، او را به مفهوم مورد نظر خودش هدایت می‌کند تا موضوع برای سایر دانش آموزان نیز ملموس گردد. بررسی عقیده آزمودنی‌ها نشان می‌دهد دانش آموزان مقطع ابتدایی به دلیل مطالعه نکردن درباره موضوع یا علاقه نداشتن به موضوع، پرسش‌های سطحی دارند یا به دلیل خجالتی بودن از پرسش خودداری می‌کنند؛ زیرا در این سن از تأیید نشدن هراس دارند.

۵- **مقوله مزایای روش بحث گروهی:** از دیدگاه آزمودنی‌ها روش بحث گروهی دارای ویژگی‌های مطلوبی است. تجربه استفاده از کلاس نشان داده است این روش برای آموزش یادگیرندگان مناسب است. در صورت اجرای صحیح، متناسب بودن این روش با شخصیت معلم و آگاهی دانش آموزان از شیوه اجرای این روش، می‌تواند به نتایج مثبتی دست یافت. مفاهیم مربوط به مزایای روش بحث گروهی عبارتند از:

۵-۱. پایداری در یادسپاری آموخته‌ها: نتایج بررسی دیدگاه آزمودنی‌ها نشان می‌دهد، دانش آموزان این مقطع به دلیل تمایل به فعالیت در بحث گروهی حتی زمانی که پیش مطالعه نداشتند به یادگیری دست یافتند. بعضی از دانش آموزان زمانی که مطالب را از زبان همسالان خود می‌شنوند بهتر یاد می‌گیرند و در این روش این فرصت فراهم گردیده است.

۵-۲. تقویت قدرت بیان: گاهی معلم از دانش آموز سؤالاتی می‌پرسد یا دانش آموز برای درک بهتر موضوع سؤالاتی را مطرح می‌کند. بنابراین فرصت پرسش در بحث گروهی باعث می‌شود دانش آموزان ارتباط خوبی با معلم خود داشته باشند و این عامل

در یادگیری آنان مؤثر است. در این روش دانش‌آموزان می‌آموزند که چگونه با احترام نظرات خود را بیان کنند یا به نقد درستی و نادرستی صحبت‌های دیگران پردازند.

۳-۵. یادگیری به صورت گروهی: بررسی دیدگاه آزمودنی‌ها نشان می‌دهد، در روش بحث گروهی یادگیری از طریق گروه‌ها نیز صورت می‌گیرد. زمانی که دانش‌آموزان درباره موضوعی که معلم مطرح کرده است، بحث می‌کنند، سعی می‌کنند دیدگاه‌های متفاوتی از موضوع ارائه دهند و به مسئله از جنبه‌های مختلف توجه کنند. به دلیل اینکه دانش‌آموزان در این سن تمایل به برتر نشان دادن خود دارند سعی می‌کنند مطالب را برای سایر گروه‌ها به گونه‌ای قابل دفاع مطرح کنند، به این سبب به کیفیت گفته‌های خود همراه با ارائه دلایل صحیح توجه می‌کنند. بنابراین دانش‌آموزان هر گروه تلاش دارند ابتدا نظرات برای خودشان به صورت قابل درک و فهم و ملموس باشد تا سایر گروه‌ها نیز منظور آنان را متوجه شوند.

۶- مقوله قابلیت کاربرد روش بحث گروهی: بررسی مقوله کاربرد روش بحث گروهی از دیدگاه آزمودنی‌ها به بررسی

کاربرد این روش در دوره ابتدایی می‌پردازد. از دیدگاه معلمان این روش در مواردی از قبیل زیر کاربرد دارد:

۱-۶. موضوعات دارای گستردگی معنایی: از دیدگاه آزمودنی‌ها روش بحث گروهی در موضوعاتی مانند ریاضی و علوم کمتر کاربرد دارد و بیشتر در درس‌هایی مانند مطالعات اجتماعی استفاده می‌شود. در درس‌هایی مانند مطالعات اجتماعی، دانش‌آموزان درباره موضوعات مختلف موجود در کتاب درسی دیدگاه متفاوتی دارند. گاهی نظرات دانش‌آموزان مخالف هم است، بنابراین جای بحث زیادی وجود دارد. معلمان عقیده دارند به کار بردن روش بحث گروهی در چنین موضوعاتی باعث می‌شود دانش‌آموزان بتوانند یک موضوع را از جنبه‌های مختلف بررسی کنند، در نتیجه تمرین مناسبی برای همه جانبه‌نگری نسبت به مسائل مختلف است. در واقع بحث گروهی روشی تعاملی است که تبادل افکار را ممکن می‌سازد. در این روش افکار جدید ارزیابی می‌شود. در بررسی همه جانبه گاهی دانش‌آموزان به مفهوم جدید پی می‌برند.

۲-۶. موضوعات مربوط به زندگی اجتماعی و شخصی: به عقیده معلمان کاربرد روش بحث گروهی در زمینه موضوعات اجتماعی اهمیت زیادی در گسترش دید دانش‌آموز نسبت به زندگی خود در جامعه دارد. بحث پیرامون موضوعات اجتماعی و تاریخی باعث می‌شود، دانش‌آموز خود را فردی مؤثر در جامعه بداند و احساس مفید بودن کند و برای خود نقشی قائل باشد. توجه به این موضوع در پرورش افرادی با روحیه شهروندی خوب اهمیت بسزایی دارد. بنابراین توجه به رشد اجتماعی دانش‌آموزان از موضوعاتی است که در بحث گروهی این دوره تحصیلی مورد توجه قرار می‌گیرد.

۳-۶. بررسی عمیق‌تر موضوع: از دیدگاه معلمان روش بحث گروهی روشی فعال محسوب می‌شود که دانش‌آموزان درباره موضوعات با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند، به صحبت‌های یکدیگر گوش می‌دهند. در نتیجه برای انجام چنین اقداماتی دانش‌آموزان باید به صورت دقیق درباره موضوع بحث کنند. در واقع این روش تمرینی برای تقویت قدرت تفکر در تمام زندگی دانش‌آموز است و در درس‌های اجتماعی می‌توان به تقویت این توانایی پرداخت. همچنین در درس دین و زندگی می‌توان در برخی موضوعات از این روش استفاده نمود. چنانچه برخی قسمت‌ها در این درس به صورت پرسشی مطرح گردیده که خود جای بحث بسیار برای دانش‌آموزان دارد.

۷- مقوله مزایای روش پرسش و پاسخ: نتایج دیدگاه آزمودنی‌ها نشان می‌دهد روش پرسش و پاسخ به تنهایی یا در کنار

سایر روش‌ها می‌تواند مورد استفاده قرار بگیرد و در گسترش یادگیری مؤثر باشد. یکی از عوامل اساسی در استفاده از این روش، مهارت داشتن معلم در به کارگیری این روش و پاسخگویی به شیوه صحیح به دانش‌آموزان است و در صورت کاربرد درست این روش می‌توان از مزایای آن برخوردار شد. مفاهیمی که به بررسی مزایای پرسش و پاسخ می‌پردازد عبارتند از:

۷-۱. فرصت کسب شناخت جامع تر از موضوع: نتایج پژوهش نشان می‌دهد زمانی که دانش‌آموزان با سؤالی مواجه می‌شوند، در واقع این سؤال براساس یک نیاز ذهنی شکل گرفته است و برای تکمیل یادگیری خود به پاسخ آن توجه بیشتر دارند. به همین دلیل دریافت پاسخ به شیوه صحیح، به‌ویژه هدایت شدن به سوی پاسخ درست، منجر به درک و فهم عمیق تر مطالب می‌گردد. از سوی دیگر فرصت مطرح گردیدن اندیشه‌های جدید در پرسش و پاسخ از سوی معلم و دانش‌آموزان وجود دارد. ممکن است معلم یا دانش‌آموز به دلیل رو به رو شدن با مسئله‌ای جدید، سؤالی متفاوت مطرح نماید یا به بررسی موضوع از دید دیگری بپردازند.

۷-۲. فرصت بازآموزی^۱ مطالب: از دیدگاه آزمودنی‌ها روش پرسش و پاسخ برای یادآوری مطالب مناسب است، زیرا می‌توان با طرح پرسش و دریافت پاسخ از سوی یک دانش‌آموز، مطالب را برای تمام دانش‌آموزان مرور کرد. یادآوری با استفاده از این روش در تکرار مطالب حفظی اهمیت زیادی دارد. مطالب حفظی به دلیل اینکه احتمال فراموشی بیشتری دارند نیاز به تکرار بیشتر دارند. در نتیجه می‌توان به عنوان ارزشیابی یا قبل از ورود به درس جدید به یادآوری مطالبی که جنبه حفظی دارند پرداخت. همچنین در پایان آموزش می‌توان با طرح چند پرسش، نکات اساسی ارائه شده را به صورت خلاصه مطرح نمود. دریافت نکات از خود دانش‌آموزان باعث فعال شدن ذهن آنان می‌شود و مشخص می‌سازد که دانش‌آموزان به چه میزان به یادگیری توجه داشته‌اند و اگر دانش‌آموزان در قسمتی ضعف داشته باشند می‌توان در همان جلسه برطرف نمود.

۷-۳. یادگیری در زمان کوتاه: از دیدگاه آزمودنی‌ها، استفاده از روش پرسش و پاسخ نیاز به مهارت معلم دارد. چنانچه معلم اطلاعات کافی درباره موضوع نداشته باشد روند یادگیری مشکل خواهد بود. در استفاده از این روش معلم باید بر موضوع تسلط کافی داشته باشد و علاوه بر داشتن اطلاعات کافی بتواند ماهرانه جریان پرسش و پاسخ را اداره کند. این دو عامل در کنار هم جریان پرسش و پاسخ را به گونه‌ای مطلوب به سمت یادگیری هدایت می‌کند و باعث می‌شود با صرفه‌جویی در زمان از حاشیه رفتن جلوگیری شود و دانش‌آموزان هرچه دقیق‌تر و سریع‌تر به سمت پاسخ صحیح هدایت شوند. از سوی دیگر دانش‌آموزان تمایل دارند هر چه سریع‌تر پاسخ صحیح را ارائه دهند، بنابراین با دقت به هدایت معلم و پرسش معلم توجه می‌کنند.

۸- مقوله قابلیت کاربرد روش پرسش و پاسخ: از دیدگاه آزمودنی‌ها، روش پرسش و پاسخ کاربردهای متعددی دارد. از این روش می‌توان در قسمت‌های مختلف از قبیل ایجاد انگیزه، موضوعات حفظی، یادآوری و جمع‌بندی مطالب استفاده کرد. علاوه بر این روش پرسش و پاسخ به صورت مکمل در کنار تمام روش‌های آموزشی به کار می‌رود و به نوعی هدف استفاده از این روش در کنار سایر روش‌ها، فعال نمودن ذهن مخاطب است. کاربرد موارد زیر در این روش مورد بررسی قرار گرفته است.

۸-۱. یادآوری و تکرار مطالب: نتایج پژوهش نشان می‌دهد، تکرار و یادآوری مطالب از سوی معلمان اهمیت زیادی دارد. معلمان یادآوری مطالب از طریق پرسش و پاسخ را به چند منظور انجام می‌دهند. گاهی معلم درسی را آموزش داده است و اکنون می‌خواهد بداند یادگیری دانش‌آموزان از درس داده شده چه قدر است و در کدام قسمت‌ها دچار مشکل هستند. در واقع از این روش به منظور ارزشیابی درس‌های گذشته استفاده گردیده است. گاهی معلم درسی را مدت‌ها قبل آموزش داده است که برای آموزش درس جدید نیاز به یادآوری دارد. در این حالت از روش پرسش و پاسخ به عنوان پیش‌نیاز استفاده گردیده است.

۸-۲. ایجاد انگیزه: نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد به عقیده معلمان ایجاد انگیزه و آمادگی روحی دانش‌آموزان، در یادگیری اهمیت زیادی دارد. زمانی که دانش‌آموزان مشتاق یادگیری باشند و معلم سعی کند توجه دانش‌آموزان را به موضوع جلب نماید دانش‌آموزان تا پایان یادگیری با دقت به آموزش توجه دارند و در یادگیری فعال خواهند بود. روش‌های مختلفی برای ایجاد

انگیزه وجود دارد. یکی از روش‌ها استفاده از پرسش و پاسخ است. دانش‌آموزان در آغاز کلاس دچار ازدحام افکار و حواس پرتی هستند. برای اینکه ذهن آنان آماده یادگیری شود باید به نقش ایجاد انگیزه توجه شود. در غیر این صورت ورود ناگهانی به موضوع باعث شکست در آموزش می‌شود. به گفته معلمان در روش پرسش و پاسخ ذهن دانش‌آموزان باید به طور کامل متوجه موضوع گردد.

۸-۳. موضوعات تحلیلی: به عقیده معلمان روش پرسش و پاسخ در کنار تمامی روش‌های آموزش و در موضوعات مختلف که جنبه تحلیلی دارند کاربرد دارد. درس‌هایی مانند مطالعات اجتماعی دارای مباحثی است که حفظ کردن آن کافی نیست. در آموزش و پرسش این درس با توجه به اهمیتی که دارد کوتاهی می‌گردد، زیرا در این درس به مسائل اجتماعی و زندگی فرد در جامعه توجه دارد. بنابراین چنین موضوعاتی را که جنبه کاربردی در زندگی دارد نمی‌توان حفظ نمود.

بحث و نتیجه‌گیری

روش سخنرانی: آزمودنی‌های این تحقیق، برای استفاده از روش سخنرانی دلایل متعددی بیان نمودند؛ از جمله این که روش سخنرانی با توجه به کمبود امکانات آموزشی روش مناسبی است. کمبود زمان و حجم زیاد کتب درسی از دلایل دیگر به کارگیری این روش است. برنامه‌ریزان کتب درسی، کتاب‌های درسی را با توجه به توانایی‌های روبه رشد نسل جدید طراحی نموده‌اند. برای آموزش حجم محتوای گسترده کتاب‌های جدید نیاز به امکانات آموزشی است، در حالی که مدارس نه تنها امکانات آموزشی مناسبی ندارند، بلکه گاهی کلاس مناسبی نیز برای آموزش وجود ندارد یا با کمبود کلاس مواجه هستند. در چنین شرایطی و با کمبودهای آموزشی باید حجم گسترده مطالب را به دانش‌آموزان آموزش داد. بنابراین معلمان با توجه به شرایط محیطی و آموزشی از بین روش‌هایی که نیاز به وسایل آموزشی ندارد به انتخاب می‌پردازند و یکی از مناسب‌ترین انتخاب‌ها از سوی معلمان روش سخنرانی است. زیرا این روش مطالب را به گونه‌ای سازماندهی شده در ذهن دانش‌آموز جای می‌دهد. همچنین برخی از دانش‌آموزان نمی‌توانند مطالب کتاب را به خوبی بفهمند، بنابراین روش سخنرانی برای این گونه افراد روش مفیدی است. به روش سخنرانی به دلیل غیر فعال بودن و یکنواختی انتقاد وارد کرده‌اند و برای برطرف نمودن آن راه‌های مختلفی از جمله یادداشت برداری، بحث گروهی به روش باینری را پیشنهاد داده‌اند. پژوهش بکانوا و ریسالدی (Bekzhanov & Ryssaldy, ۰۰۵۵) که با عنوان «سخنرانی باینری» معرفی گردیده است و در پژوهش حیدری (Heidari, ۰۰۰۹) با عنوان «سخنرانی با بازخورد» مطرح شده است، نشان می‌دهد که می‌توان با فرصت بحث و پرسش، معایب روش سخنرانی را کاهش داد. در این روش در هر قسمت معلم می‌تواند پس از ارائه سخنرانی سؤالی طرح نماید (از همان مطالب مطرح شده یا به صورت مقدمه‌ای برای آموزش قسمت بعدی) و دانش‌آموزان در گروه‌های کوچک شروع به بحث نمایند. بکانوا^۱ این روش را به ویژه برای دانش‌آموز مؤثر می‌داند، چون می‌توان فن بیان دانش‌آموزان را پرورش داد. همچنین یادداشت برداری از نکات در بررسی دیدگاه آزمودنی‌ها به عنوان راهی برای فعال نمودن ذهن مخاطب مطرح گردیده است. بنابراین غیر فعال بودن دانش‌آموزان را می‌توان با رعایت مواردی از قبیل توانایی معلم در اجرای سخنرانی به گونه‌ای که دانش‌آموزان را به ذوق آورد، پیش مطالعه دانش‌آموزان و طرح پرسش‌های خود در روند سخنرانی، و یادداشت برداری از نکات برطرف نمود. همچنین روش «سخنرانی با بازخورد» یا «سخنرانی باینری» شیوه مطلوبی از سخنرانی همراه بحث گروهی است که منجر به تقویت قدرت بیان دانش‌آموزان و جلوگیری از خستگی آنان می‌گردد. پیشنهاد می‌شود برای بهبود روش سخنرانی از روش بحث گروهی، یادداشت برداری و

۱. Bekzhanov

فراهم کردن فرصت پرسش برای دانش‌آموزان استفاده شود. در این تحقیق دیدگاه دانش‌آموزان درباره کیفیت یادگیری در کلاس و میزان تمرکز آنان به گفته‌های معلم در روش سخنرانی بررسی نشد، بنابراین بهتر است در پژوهش‌های بعدی نظرات دانش‌آموزان نیز مورد بررسی قرار بگیرد.

روش بحث گروهی: مطالعات درباره روش بحث گروهی نشان می‌دهد برای بحث گروهی نیاز به فضای آموزشی مناسبی است. برای اجرای مؤثرتر بحث، دانش‌آموزان باید در گروه‌های ۴ یا ۵ نفره دور هم بنشینند تا به خوبی صدای یکدیگر را بشنوند و به حرف‌های یکدیگر گوش بدهند، اما در حال حاضر بیشتر کلاس‌های آموزشی کوچک است، البته برخی اوقات کلاس درس نسبتاً بزرگ است اما یا تعداد نیمکت کافی نیست یا دانش‌آموزان زیاد هستند. همچنین نیمکت‌ها هنوز در برخی مدارس قدیمی است و صندلی‌های جداگانه در مدارس وجود ندارد و جابه‌جا نمودن آن‌ها کار دشواری است و دانش‌آموزان نمی‌توانند دور هم بنشینند. گفته لیاقت دار (Liagatdar, ۰۰۱۳) درباره روش بحث گروهی با نتایج حاصل از پژوهش پیرامون مؤثر واقع شدن این روش به صورت گروه‌های ۴ یا ۵ نفره همخوانی دارد و استفاده از این روش در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارد. به گفته معلمان اگر شرایط مناسبی فراهم باشد، این روش برای رشد اعتماد به نفس دانش‌آموزان مناسب است. استفاده از روش بحث گروهی در برخی از موضوعات که منجر به رشد اجتماعی آنان می‌شود مؤثر بوده، مثلاً در درس تعلیمات اجتماعی با استفاده از روش بحث گروهی می‌توان از دیدگاه‌های دانش‌آموزان درباره موضوعات مربوط به زندگی روزمره و اجتماعی آنان آگاه شد و با استفاده از این روش می‌توان مهارت‌های شهروندی خوب را در آنان پرورش داد. آزمودنی‌ها عقیده دارند زمانی باید از این روش استفاده کرد که نیازهای اجتماعی و روانی دانش‌آموزان را به بهترین وجه برطرف کند. مدافعان این روش از جمله اکربلوم و لیندا (Akrebolm and Linda, ۰۰۷۷) عقیده دارند معلمان باید موضوعات بحث گروهی را فراتر از مسائل مطرح شده در کتاب و براساس نیاز اجتماعی دانش‌آموزان مطرح نمایند. موضوعاتی که مرتبط با فضای سوم یعنی جامعه باشد تا از طریق به-کارگیری این روش، فن استدلال دانش‌آموزان پرورش یابد. همچنین این روش به دلیل درگیر بودن مستقیم یادگیرنده و فرصت امتحان اندیشه روش مناسبی تلقی می‌شود.

آزمودنی‌ها معتقد هستند دانش‌آموزان این مقطع در استفاده از روش بحث گروهی موفق نبوده‌اند و رشد تفکر انتقادی چندان محقق نمی‌گردد. شرط لازم برای بحث گروهی آگاهی و اطلاعات کافی درباره موضوع بحث است. دانش‌آموزان به طور معمول تمایلی به پیش مطالعه ندارند و از نظر شرایط سنی، توانایی بحث صرفاً منطقی را کسب نکرده‌اند. بیشتر مواقع انتقادات یا اظهارنظرهای آنان آمیخته با احساسات است و همراه با جانبداری از دوستان و برخی همسالان خود اتفاق می‌افتد. برخی از دانش‌آموزان نیز بدون آگاهی از موضوع و فقط برای جلب توجه شروع به اظهارنظر می‌کنند. به عقیده آزمودنی‌ها در این شرایط بحث گروهی مؤثر نخواهد بود. البته محاسن روش بحث گروهی از جمله ایجاد شور و نشاط در کلاس، عمیق‌تر بودن یادگیری، فرصت تفکر و یادگیری گروهی باعث می‌شود استفاده از این روش مورد غفلت قرار نگیرد. در این روش دانش‌آموزان با معلم ارتباط خوبی شکل می‌دهند. به عقیده معلمان ارتباط صحیح بین معلم و دانش‌آموزان در افزایش کیفیت یادگیری مؤثر است. این روش می‌تواند پیشرفت دانش‌آموزان را افزایش دهد به شرط آنکه دانش‌آموزان توانایی لازم برای اجرای آن را داشته باشند. پژوهش اسلامیان (Eslamian, ۶۶۶۶) این نتایج را تأیید می‌کند. مداریو (Medario, ۰۰۵۵) نیز معتقد است روش بحث گروهی منجر به افزایش آگاهی دانش‌آموزان و ارتباط بهتر آنان می‌شود. نتایج پژوهش پیرامون این روش و داده‌های حاصل از بررسی دیدگاه آزمودنی‌ها نشان می‌دهد این عامل به ویژه در دانش‌آموزان کم‌رو اهمیت بیشتری دارد. افلاکی (Aflaki, ۰۰۱۳) استفاده از این روش را در فعال نمودن دانش‌آموزان به ویژه دانش‌آموزان خجالتی تأیید نموده و این روش را به دلیل دانش‌آموز محور بودن

کاربردی‌تر از برخی روش‌ها می‌داند. در بحث گروهی کلاسی، معمولاً به نظرات مخالف دانش‌آموزان، چندان توجه نمی‌شود. بنابراین فرصت ایجاد اندیشه‌های جدید وجود ندارد. ملکوتی (۲۰۰۹، Malcoty) پیشنهاد نموده است معلمان در بحث گروهی به نظرات مخالف و متفاوت دانش‌آموزان توجه نمایند. پیشنهاد می‌شود با توضیح قوانین و اصول بحث و مشخص کردن وظایف دانش‌آموزان در هنگام بحث گروهی، جلوی هرج و مرج و بی‌انضباطی گرفته شود. محدودیت هنگام بررسی روش بحث گروهی، حضور نداشتن در کلاس، برای بررسی دقیق‌تر کارایی این روش بود. بنابراین بهتر است در پژوهش‌های بعدی از روش مشاهده در هنگام تعیین کارایی استفاده شود.

روش پرسش و پاسخ: نتایج مطالعات و پژوهش صورت گرفته در زمینه روش پرسش و پاسخ نشان می‌دهد، این روش فرصت شناخت جامع‌تر، پیرامون موضوعات را فراهم می‌کند. از این روش به عنوان مکمل سایر روش‌ها استفاده می‌شود و زمینه یادگیری در زمان کوتاه‌تر را فراهم می‌کند. این روش به دلیل ایجاد سؤال در ذهن مخاطب، انگیزه یادگیری را افزایش می‌دهد. نتایج پژوهش رحیمی‌مند (۲۰۰۵، Rahiminnand) تأثیر روش پرسش و پاسخ در افزایش انگیزه یادگیری را تأیید می‌کند و آن را در ردیف روش‌های فعال در آموزش می‌داند. بررسی نظرات آزمودنی‌ها، نشان دهنده نقش این روش در کسب یادگیری عمیق‌تر است. فتاحی (۲۰۰۵، Fattahi) نیز به این مطلب اشاره داشته است و روش پرسش و پاسخ را روشی مؤثر در ماندگاری بهتر مطالب و جلوگیری از فراموشی زود هنگام می‌داند. روش پرسش و پاسخ باید به صورت متقابل بین معلم و دانش‌آموزان در جریان باشد و فرصت طرح سؤال از سوی معلم برای دانش‌آموزان و برعکس در نظر گرفته شود. اما نتایج پژوهش نشان می‌دهد در روش پرسش و پاسخ در دوره ابتدایی به طور معمول معلم سؤال می‌کند و دانش‌آموزان صرفاً پاسخگو هستند. آزمودنی‌ها عقیده دارند این گروه تحصیلی به دلایلی از جمله کمبود مطالعه و شناخت درباره موضوع، تمایل به پرسیدن سؤال ندارند، دانش‌آموزی که اطلاعاتی درباره موضوع یادگیری ندارد حتی اگر سؤالی در ذهن داشته باشد از پرسش خودداری می‌کند و گمان می‌کند که در صورت طرح سؤال ممکن است معلم به ناآگاهی او پی‌ببرد یا اینکه معلم تصور کند او به مطالب گوش نمی‌دهد. همچنین برخی از دانش‌آموزان به دلیل خجالتی بودن و کمبود اعتماد به نفس از پرسش خودداری می‌کنند. تمامی این موارد و نتایج حاصل از پژوهش حاکی از یک طرفه شدن جریان پرسش و پاسخ است. در کلاس درس این روش کمتر به عنوان هدایت دانش‌آموزان در رسیدن حقیقت و هدف آموزش استفاده می‌شود. معلمان به دلیل یک طرفه بودن این جریان، بیشتر از روش پرسش و پاسخ به عنوان ارزشیابی درس گذشته استفاده می‌کنند و به جمع‌بندی، بازآموزی و تکرار مطالب از فواید این روش اکتفا می‌نمایند. بنابراین در جریان پرسش و پاسخ در این دوره تحصیلی، معلمان درباره موضوعات معین کتاب درسی سؤال می‌پرسند و دانش‌آموزان پاسخگوی سؤالات هستند. پیشنهاد می‌شود این روش با تعیین موضوع مشخص آموزشی و با مشخص کردن مراحل رسیدن به جواب به صورت گام به گام از سوی معلمان و با آمادگی بیشتر معلمان به عنوان روش آموزشی مستقل مورد توجه قرار بگیرد. در این پژوهش نظر معلمان در مورد روش پرسش و پاسخ به عنوان شیوه ارزشیابی ارائه شده است. بهتر است معلمان با تمرین و کسب مهارت در این روش و آشنا نمودن دانش‌آموزان خود با به کارگیری صحیح این روش از پرسش و پاسخ به شکل روش آموزشی کامل استفاده گردد.

References

- Adiby, M. & Ansary, d. (۲۰۰۸). Sociological Theories, Tehran: *Jame'e Publications*.
- Aflaki, H. (۲۰۱۳). Using group discussion based teaching method. *National Conference on Educational Sciences and Psychology*. Marvdasht. [in Persian]
- Akerblom, D., Linda .M. (۲۰۱۷). Authenticity and the relevance of discourse and figured worlds in secondary students discussions of socioscientific issues. *Teaching and teacher educatin*, ۶۵ : ۰۰۵-۲۴۴.
- Bagheri, Kh. (۲۰۰۷). Neo-Practicism and Philosophy of Education, Tehran, *Tehran University Press*. [in Persian]
- Bekzhanova, z., Ryssaldy, k. (۲۰۰۵). Efficiency of binary lectures in teaching major linguistic courses, *Procedia-social and behavioral sciences*, ۲۴۴ : ۴۳۰-۴۳۸.
- Eslamian, h. et. Al. (۱۳۹۶). Comparison of the effectiveness of teaching methods of group discussion and lecture on the level of students' learning and teaching on teaching, in the lesson of religion and life, *Journal of Research in Curriculum*, ۱۱ (۲): ۴۴-۵۵. [in Persian]
- Fattahi, AS. (۲۰۰۵). Comparison of the effects of lecture and group discussion methods on the level of undergraduate students' knowledge in laboratory sciences. *Journal of Research and Development Center for Medical Education*, ۴ (۱): ۱۱-۵۲. [in Persian]
- Heidari, T. (۲۰۰۹). Comparing the effect of teaching with lecture method with traditional feedback on learning and teaching quality, *Arak Medical Journal*, ۱۲ (۴): ۳۴-۳۵. [in Persian]
- Jalali, H. (۲۰۱۶). Positivism and post-positivism and its role in management research, Tehran, *Tehran University Press*. [in Persian]
- Liagatdar, M. (۲۰۰۴). Comparing the method of teaching group discussion with lecture method on academic achievement and communication skills of students, *Journal of Research and Planning in Higher Education*, ۱۰ (۳): ۲۹-۳۰.
- Saei, AS. (۲۰۰۸). Research method in social sciences. Tehran: *Position*. [in Persian]
- Shabani, H. (۲۰۱۱). Educational skills (methods and teaching of the first volume). Tehran: *Persian*. [in Persian]
- Malcoty, M. (۲۰۰۹). Teaching in small groups (group discussion), *Journal of Educational Strategies*, ۲ (۴): ۱۸۳-۱۸۴. [in Persian]
- Medario, M. (۲۰۰۵). Study on the students opinion about the effectiveness of lecture-debate in teaching, *procial and behavioral sciences*, ۰۰۳: ۶۳-۶۸.
- Rahimimand, M. (۲۰۱۵). The effect of new teaching methods on students' creativity and academic progress, *Journal of Innovation and Human Creativity*, ۴: ۱۱۹-۱۴۲. [in Persian]
- Westwood, p. (۱۹۳۶). Teaching methods, *education-philosophy*, ۴۰۴: ۱۰-۱۲.